

7. Jannsen, Johann Voldemar, 1819-1890

Sannumed pagganattest, nende ebba ussust ning
önnetumast ellust / [Johann Voldemar Jannsen]. /Pernus,
1845 (Pärnu : F. W. Borm). - 26 lk. ; 8°

REB-845/Jannsen (R 12.669)

b16300415

EST MF. 3902

Sannumed

360
pagganatteft,

nende ebba usfust

ning

önnetumast ellust.

waest laste maia.

Rapplois. 4

Pernus 1845.

Trükkitud B. Vormi firjadega.

Symmetris

Gegen den Druck dieser Schrift ist von Seiten
des Livländischen Evangelisch-lutherischen Provinzial-
Consistoriums nichts einzuwenden.

Riga Schloß den 4. Octbr. 1845.

R. F. L. Samson, Präses.

(Nr. 2133.)

Sekr. Gledner.

Nullis in verba

Der Druck ist unter der Bedingung erlaubt, daß
die gesetzliche Zahl Exemplare der Censur, Comitât
übergeben werde.

Dorpat den 30. Octbr. 1845.

(L. S.)

Censor S a h m e n.

Handwritten signature: Johann Jakob ...

Handwritten signature: ...

1845

...

Sannumed pagganatfest, nende ebba ussust ning õnnetumast ellust.

Se keige surem willetsus mailma peäl on se, kui innimenne ommast Summalast ja Dnnisteggiaft middagi ei tea, ja nenda patto pimmedusfes omma surma ja iggawesse hukatusse wasto lähhab. Mis on waesus, haigus, wallo, takkakiusamisfed, ahhastusfed ja keik ihholik willetsus selle hinge hädda wasto, kelle ots on iggawenne surm? ning selle willetsusse sees peaks meie keik ollema, kui Summalal meie waeste pattuste pärrast mitte halle meel ep olleks, ja meid igga pääw omma ellawasteggewa sannaga ei õnnistaks, mis meile Kris-tusfest fest pattuste Dnnisteggiaft tunnistust annab, kes meid omma pühha kannatamisse ja surmaga pattust, surmast, ja kurrati wäest on peästnud. Selle hirmsa willetsusse sees ellawad agga weel ennam kui 700 millioni ehk musttuhhat innimest, kes keik patto ja ülleastmiste sees surnud on, kelle seast mitto tuhat iggapääw ommas rojases pattust põõrmatta ellus surredad, ja nenda ilma keige walmistamisfeta kui Summala wihha lapsed selle raske iggawesse kohto wasto peawad minnema. — Neid innimesi nimmetakse pag =

ganaiks. Et teie nüüd, armad luggejad, pag-
ganatte hinge häddast wáhhági arro saaks, ja
nende peále hallastades ning eestpalludes woiksite
móttelda, siis tahhan ma teile siin nende surest
hinge pimmedussest lühhidelt middagi teáda anda.

Teie peate siis enne teadma, et sedda Maad
5 sure Mailma=ja o sisse jaggatakse, kelle nim-
med on: Europa, = Asia, = Ahwrika, = Ame-
rika, = ja Australia=Ma; ja et mailm üm-
markunne on kui lõnga terra, siis on need Ma-
ilma=jaod Summalast nenda lodud, et monned
üksi kui sured sared se otsata merre sees, ja tei-
sed jälle kitsa Makohtade läbbi teine teisega kous
on. Keife nende Mailma=jaggudes ellawad lug-
gematta hulk innimesi, kes kül keif Summalast
lodud ja lunnastud on, agga kelle seast kaks jag-
go temma pühha nimmet ep olle kuulnudke. —
Europa=Ma on se keige wáhhám Mailma=jag-
gude seast, agga temma peále on Issand omma
armo rohkeste wálja wallanud, sest siin on üle
nende Türgi Muhhamedi=usfuliste need teised keif
ristiinnimesed; ja sest Mailma=jaust on Sum-
malariik ka mitme teiste Made sisse tunginud,
ja saab ka wimaks Summala abbiga keige rahwa
jure tungima, et keif se Ma Kristusse auust ja
tundmisest táide saaks. Nende teiste Ma=jag-
gude seest on Summala riki weel arwa leida, ja
se surem rahwa hulk ellawad alles paksus pim-
medusses ning kurjas pattotenistusses.

Asia=ma, se keige surem Mailma=jaggo, on
se paik kus esimesed innimesed, Adam ja

Ewa ellasid, ja on meile jubba sepárrast wággá táhhelepannemisše wáárt, et meie ešsimešsed wan-
 nemad seál on ellanud, kelle werrest (pühha kirja
 tunnistusše járrele Apostl. Tegg. ram. 17, 26.)
 Summal keit innimešte suggo keige Ma peál on
 pannud ellama. Peále selle on Asia-maal se Ma,
kus Jesus Kristus se mailma Dnnisteggia kón-
dis ja ellas, omma werd innimešte lunnastamis-
 seks árrawallada laskis, ja omma au kui Šsast
 aino sündinud Poia au pattuse mailmale ilmu-
 tas. — Selle Mailma-jao sees ellawad ni mit-
 to rahwa suggu mitmesugguses ebbauskus ja pu-
 jummalatte tenistusfes. Louna pool Asia-
 maal ellawad ennamiste need India rahwas, kus sad-
danelliteistkummend millioni innimesši úhhe ebba-
usso pettusše sees on kedda Hindo ussufs nim-
metakse. Selle walleusso óppetus on nenda:
 Prama on nende keige surema jumjala nimme,
 kes nende arwo járrele mailma on lonud ja sed-
 da ka wallitseb. Temma abbijummalad on Wis-
 nu, se innimešte úllespiddaja, ja Siwa, se ár-
 rarikkuja. Peále selle ussuwad nemmad et need
 pahhad waimud Ma peál innimešte ja ellajatte
 ihhude sees ellawad, ja et se kes Prama sisse
 ussub párrast ello otsa temma jure taewa saab,
 ja kes mitte ei ussu se peab párrast surma úh-
 hest innimesše ehk lojusše ihhust teise káima. Ka
 need waesed innimesšed tahtwad hea melega ún-
 faks sada. Kes nende seast tóeste tahtwad Pra-
 ma jure sada ja temma mele párrast olla, wót-
 wad ennamiste need keige hirmsamad ja meletu-
 mad pinamissed ennešte peále, mis lábbi nem-

mad omma hinge arwawad puhhastud sawad. Monned lasfewad endid puride sees pu otsa tombata, ja wõtwad agga ni paljo roga et hing hãddaste sees seisab; teised lasfewad raud hakid omma selja sisse aiada ja endid wiinna otsas ülles tombata, kus naad rãkimatta wallo kannata-des tule kães rippuwad; jãlle teised heitwad ennast raske raud rattaste alla, kus peãl nende sured ebbajummala kuiud õmberwetakse, ja lasfewad endid nenda pihhuks tallata; monned prees-tred nende seas pannewad nisuggused kingad omma jalga, kus raudnaelad alt õllespidi sisse lõdud, mis igga sammo peãl nende jalge sisse pi-s-tawad ja hirmust wallo tewad. Õlle selle auus-tab se rahwas weel luggematta hulk pujumma-latte kuiusid, ja mitto ellajast sawad ka jumma-lifko au, isseãrranis se lehm, sest lehma sõnnik õõldakse nende jõlleda õppetusse jãrrele, innimesõi ning maiasid puhhitfewad. Kuida nende usk nen-da nende ello. Surreb õks naesemees, siis peab se naene ennast omma mehhe furno kirstoga kor-ralt õrrapõlletada lasfma, ja kui siis mees sur-nult ja naene ellawalt põllewad, kihhutawad nen-de ommad lapsed ja suggulased tuld alla, ja mõtlewad sellega õht Prama melepãrralist teggo teggewad. Õhte jõgge peawad nemmad paggana pimmedusses puhhaks, nimmega K a n g e s, ja mitto tuhhat lapsokest sawad aastas siina sisse wiisatud, kus naad uppuwad ja Krokodillide sõ-daks sawad, — ja sedda arwatakse õhheks Gum-malale ohwerdamisfeks!! Nende ebbajummalatte aupãwad sawad feigesugguste kurja ja pimme-

Hinder usk!

dusse häbbematta teggudega petud. Naeste rah-
wa suggust ei peta muud luggu, kui et neid furja
lihähimmude waigistamisefis prugitasse. Tüt-
tar lapsed wisfataffe pärrast sündimist ennamiste
 ikka te äre, ja kui neid ükski (tüttar lapse kas-
 wataja) ei korrista, siis jäwad nemmad metsel-
 lajatte södaß; ja suurde linnade sees leitasse ni-
 suggusid sündinud lapsokesfi iggalpool ulitsatte
 äres. — Se rahwas on rojusse, walle ja tig-
 gedusse läbbi ni wägga ärrarikkutud, et mitto
 innimest kes nende maal on ellanud, sedda jölle-
 dusfeks peawad, kui kegi India rahwast tahhab
 pöörda ehk parrandada. Agga Summala jures
 ei olle ükski asfi woimata, — sepärrast tahhame
 meie lota ja palluda.

Üks suur hulk India rahwast, mis weel en-
 nam hommiko pool ellab, auustab ühte ebbausse
 allustajat, nimmega Pudda, kui Summalat.
 Nemmad usuwad üht suurt ja wäggewat waimo,
 kes mailma ellama ja lifoma aiab, agga mailmast
 muud middagi ei holi, ning püüdwad sedda wai-
 mo hea teggude läbbi tenida. Agga misfuggused
 woiwad innimesse head teud olla, kui ta ellawat
 Summalat ei tunnege? Paggana wisi palwed,
paastminne, roa ja lillede ohwerdaminne on nen-
de Summala tenistus ja head teud. Ka nende
 arro järrele peawad hinged mitme ihhude läbbi
 kõndima, ja wimaß kui lampid ärrakustuma, ja
 üht iggawest und maggama. Iggawest ello ei
tunne nende usf mitte, waid keif peab wimaß
 ärra lõpma. — Ka se on üks usf ilma Sum-
 malatta ja ilma lotusfetta. — Peäle selle ella-

Hiindu usk!

Budda usk!

wad India = maal weel ni mitto wāhhāmad pag-
gana ušsōfeltſi. Monned kummardawad tulb,
nago Persia rahwas, monned jālle pāwa, kuud ja
taewa tāhta, monned jālle jōggesid ja metsa sal-
kassſi, ja paljo muud asjo, mis mitte Summalad
ep olle. Reikide jures on se rojane kōmbe, et
naad mitto naest piddawad; kimalus, roppus,
walle, kawwalus, wargus, tiggedus ja pettus on
keige India = ma rahwa pārris kōmbed. —

Se rahwa polest keige surem riik on se Hina-
riik, mis keige ennam Asia = ma hommiko pool
kūlges on, ja kus sees ennam kui 300 millioni
innimesſi ellawad. Ülle keige nende millionide
wallitseb üks ainus kuningas, kes omma riki
ommas paggana pimmedusſes taewarigiks nim-
metab, ja neist rigi allamattest kui Summal auus-
tud saab. Tubba wannast aiaſt on se Hina
rahwas keige omma wäljaspidiſe teggemiſte sees
wägga tarf rahwas olnud, agga omma hinge ello
polest on nemmad ſūggawas paggana pimmedus-
ſes, ja teniwad furnuid kättega tehtud jumma-
laid. Sest kus Summala waim innimeſte ſūd-
damed ei walguſta, ſeäl on keik mailma tarkus
jōlledus ja patto tō; sest tarkuſſe hakkatus on
Summala kartus. — Wannast olli Hina rahwa
uſt üks hea ja kurja waimude auuſtaminne, kus
jures nemmad omma furnud wannematte ja ſug-
gulaſte hinged ja mitto muud lodud asja jum-
malikkul kōmbel auuſtaſid, ja noiduſt piddaſid
ja uſkſid. Ehk kōl 500 aastat enne Kristuſſe
ſündimist üks mees, Konwuſius, nende ſeas
ellas, kes ūhte uut uſko alluſtas, mis parremad

Hina

ello kumbed ja sannakuulmist pididi õppetama, fiiski on rahwas ikka ennamiste wanna wisi jännud, ja ussumad et furnutte waimud üksi koltade peäl, ja furno haudade liggidal kui nahk-hired peawad lendama, kelle seas kurje ja wagga waimusid arwawad ollewad, ja kedda kardetakse ja auustakse. Kurje waimusid puudwad nemmad keige suguiste lausumisse kumbede läbbi melitada ja ennesest emal piddada. Nende jum-mala tenistusjed on täis naero wäart ebbausso teggusid, ja hirmsad nähha. Peäle selle on Hi-na-maal ka wagga paljo Pudda=usfulessi, kes ka Hina-maal luggematta paljo templide sees Puddat kui Jummalat auustawad. —

Hina rahwa seas on se hirmus wiis, et naad lapsokessi kedda naad ei woi ehk tahha piddada, ärratapwad. Arwatakse et üksi Pekingis, Hi-na-ma pealinnaš, aastas peäle 9000 lapsokest sel kombel surma sawad. Need keige hirmsamad ja kurjemad teud mis Hina rahwas tewad, wab-bandawad nemmad sega, et se Jummalast nende peäle on pandud, ja et nemmad ei kurja egga hea wasto middagi ei woi tehha. Oh neid sadana süggawuši! Se rahwas on ni wagga patto sees furnud, et keik nende meel ja mõtte muud et püa, kui et agga lihhalikud himmud waigistud sawad. Keik suggused patto kumbed ellawad nende seas, ja need keige rummalamad ja kurjemad teud sawad neist tehtud.

Pohja pooltsed Asia-ma rahwas, mis Maad ennamiste Sibiria-maaks nimmetakse, tewad

Hina-tiek ja rahwas

ommale isse nikkertud kuiud puust ehk kirowist, ja kumardawad omma kätte tõõd, ja kui naad omma jummalattega rido lähhawad, siis põllatawad ja wiskawad neid ärra ja tewad jälle ued.

— Nenda saab Asia=maast tõeks mis kirri ütleb: „Need Ma kohhad on täis hirmsa tiggeduse ello maiasid.“ Agga Issand on kuningas! —

Nisamma pimme, ja weel pimmedam on Ahw=rika=ma innimeste hinge luggu. Negred, hiilgwa musta ihho, pakso mofkade, ja pehme kähhara juustega innimesed, on se rahwas, mis selle Mailma=jao sees kesk louna pallawa päwa al ellawad. Ellawast ja armolisest Jummalast ei tea nemmad suggugi. Nende arro järrel ellab Summal wägga kangel, ja on mailma ja temma rahwast luggematta hulga waimude kätte jätnud. Need waimud, nimmega Wetisse, auustab üks Neger igga kombe al; puud, kirowid, ellajad ja mis tal ette juhtub, teeh ta ommaks Wetisseks ja jummalaks, kellele ta au pakub, pallub, ohwrid annab, ja mitto kord — innimesse lihha ohwerdab.

Kurje waimusid kartwad nemmad ennam kui naad neid häid armastawad, sepärrast on nende Summala tenistus selge kurrati tenistus, mis läbbi nemmad kurje waimusid noudwad leppitada et naad mitte ei peaks kahjo teggema. Need waesed hinged puudwad igga wisi kurrati tahtmist tehha; nemmad sõddiwad hirmsaste teine teisega, ja wallawad paljo werd, tapwad innimesi ohwriks, ja sõwad ka paljo innimesse lihha. Üks kuningas laskis omma emma haua peäl kolmtuhhat wangi ärra=

Aafrikamaa negrid

tappa ja ohwerdada; üks teine rammutas ja kas-
tis igga aastas omma suggulaste hauad inni-
messe werrega. — Kui meie nüüd keige selle ju-
res weel omma mele tulletame, et neid waesid
musti innimesi kui lojusid turrude peäl müakse,
et õige sepärrast sõa wäega wälja minnaks neid
kui mets ellajaid puudma ja müma, — siis pea-
me kül küsima: kas woib üks rahwas õnnetum
olla kui need Negred ehk Ahwrika = ma mus-
tab innimesed? Seal jures on nemmad kui keif
ilma õppetusefeta pagganad, täis roppo ja häb-
bematta himmosid ni kui moistmatta ellajad.

Louna pool Ahwrika = maal ellawad need Hot-
tentottid, üks rahwas mis kuud ja kurja
waimo jummalaks peawad, laiskuses, süddame
pimmeduses, ja metsellajatte ellus ellawad; ning
siin ellawad ka Rahweri ja weel muid rahwast,
kes omma kurjusse ja hirmsa ello polest koggone
kiskja metsellajatte sarnatsed on; nende Mets-
innimeste ja Rahweri rahwal ep olle diete
mingisuggust usko, agga siiski wallitseb nende
seas lausuminne ja noidus neile räkimatta wil-
letsuseks. Suur on Ahwrika = ma rahwa hinge
pimmedus ja hädda, agga siiski on Law. Paul.
ram. 68, 32 kirjotud: „Ka Mora = ma sirutab
ommad käed ruttoga Jummalale pole.“ —

Kaugel meilt õhto pole, teine pool suurt At-
lanti = ehk õhto merd on se pohja poolt louna
pole liggi kaskstuhhat pennikoormat pitk Ameri-
ka = Mailma = jaggo. Se suur Ma olli wannal
aial Europa rahwal tundmatta, ja leiti alles

Hotentottid

1492sel aastal parrast Kristusse sündimist ülles, ning et se Ma rikkas ja wiljakas Ma on, läksid Europa rahwas hulga kaupä siinna, woitsid sedda Maad werrise söddade läbbi nende pagganatte kääst ärra, ja kautasid neid nenda ärra et agga waewalt weel 10 ehk 12 millioni neist pärris Amerika=ma rahwast ülle on, kes paggana rumalusses ning süggawas patto pimmedusses ellawad.

Pohja Amerika=maal ellawad need Indi=ani=rahwas, kes endid seäl Europa rahwa eest mäggede ja metsade sisse on ärrapöggenenud. Nende usk on üks seggaduš ebbausust ja paggana pimmedusfest. Nemmad auustawad kül üht suurt waimo, kellest naad agga mitte ei tea, mis ta on; sest monned arwawad tedda ühhe metshärja, teised jälle ühhe hundi ehk karro, ühhe linno ehk ussi sees ellawad. Pea igga üks romaja ellajas saab neist jummalikkult auustud. Muido on se üks moistlik rahwas, ja woiks, kui neil parremat öppetust olleks, peage ka parremad ellokombed sada. Agga kus Jesand omma Waimoga ei olle, seäl on sadana wallitus, sepärrast on need innimesed pimmedusse armastajad, ommas söddades werrejännolissed, ja walmis kurja kurjaga maksma. Mäeste rahwa süggu on ka nende seas wägga alwaks petud, nenda et luggematta hulf emmasid ommad tütrede warssi pärrast sündimist wasto seina ehk kiwina löwad, ja sowiwad et nende emmad nendega ka nisammo olleks teinud, siis ep olleks nemmad ni waewalisses ja põlgtud ellus. Hea ja kurja wahhel ei tea

Indiavaland

nemmad middagi wahhet tehha. Se keige wap-
ram on nende melest se keigeparrem, ja au sees
on se, kes ommaksid toidab, kui ta sedda ka war-
gusse ja rõwimisse läbbi teeb. Se kahjosaatja
wiin, mis Europa rahwas siina winud, on nen-
de süddant weel pimmedamaks ja ello willetse-
maks teinud.

Weel ennam pohja pole ellawad need Krõõn-
landi rahwas, üks rahwas mis seestpidi ni-
samma rummal ja ebbauskliik kui wäljaspidi
must ja rop on, suurde ja weikeste waimude
sisse ussub, ja lausumisest õnne otab. Nende
sarnatsed on ka need Eskimo rahwas, kes ka
seäl Amerika = pohjamaal ellawad, ja ilma Sum-
malata ja lotusfeta ellawad ja surrewad. —

Selle sure Amerika = ma õhto pool külges on
mitmed sured ja weikesed sared kedda kokko
Õhto = Indiamaks nimmetakse. Siin ella-
wad ennamiste ristitud innimesed, kes Europa-
maalt siina on lainud, ja parrast sedda, kui naad
selle Ma rahwast arrakautanud, siina ellama
jänud. Agga nende seas ellawad ennam kui
kaks millionid Negrid, kes kui ostetud pärris-
orjad Ahwrika = maalt siina on todud, ja kedda
seäl raske tõde kallal kui ellajaid ilma hallas-
tusfeta tagga aetakse. Rest risti rahwa seas
ellades on nemmad süski ilma Summalata ja
ilma iggawesse ello lotusfeta, nisamma kui nende
Ahwrika = ma mustad wennad, pimmedusse wūrsti
tenides.

Wimaks rägime weel neist Australia = ma
rahwast, kellest Europa = ma rahwas kolme saa wie-

kümne aasta eest alles esimest teadust said. Se Mailma=jaggo on, kuida üllemal jubba tähhendud, ennamiste suurdest ja weikestest merresaardest kokkopandud, ja ellawad nende hulga saarde peäl issearranis kaks rahwa suggu. Se esimenne suggu, mis pea Ahwrika=ma Negrude näolised on, ellawad ennamiste selle keige surema louna=merre sare peäl, nimmega Uus=Hollandima, ning ka paljo teiste hommiko pooltse saarde peäl. Nemmad näitawad need keige pimmedamad innimesed üle keige mailma ollewad; sest nemmad ellawad ennamiste keik usna allasti, sõwad keik asjad torelt, maggawad metsas palja Ma peäl, ehk willetsa urtsikude sees, ja on iggapiddi koggone metsellajatte sarnatsed, laisad, täitmatta, kassimatta, tiggedad ja werrejännolised. Lähhawad nemmad tüllisse (ja tüllis nemmad Summal parrako! ennamiste ikka on) siis jookswad naad kiskja ellaja kombel teine teise kallale, ja kes teist wihhaga mahha lööb, jääb seäl jures nisamma rahhule nago olleks ta kärkebest mahha lönud. Uht asja, mis nemmad Summalaks peaks, ei leita nende seast mitte. Oh kuida on se hinge waenlane nende waeste hinged ni kowaste kiini siddunud; ja siiski tahhab Isand ka nende peäle hallastada. Se teine suggu arto, mis ennam India rahwa näolised on, ellawad luggematta hulga merre saarde peäl Asia=ja Amerika=ma wahhel; se on muido üks kawnis rahwoenne, wõttab õppetust kui ta sedda saab, tuggewa kehha ja kanna näoga, agga nende südda on täis pimmedust, wihkamist ja kur-

just. Tapsest sadik sawad nemmad wihha ja kur-
 jusse peäle ärritud ja melega tapmissse ja wer-
 rewallamisse tarwis õppetud; sest midda ennam
 kegi omma waenlasfi mahha lööb, sedda ausa-
 maks tedda petakse. Se keige wähhäm pahhan-
 dus ärritab neid tullise wihhale, mis muido ial
 ei kustu kui werrewallamisse läbbi; ja on siis
 üks surma sanud, siis süttitab se jälle temma
 suggu feltsi wihha põllema, mis jälle enne ei
 kustu, kui monni suggo arro koggone on mahha
 lödud. Nende tappetud innimeste werre kallal
 jowad nüüd need teised omma janno ärra, ja
 sõwad metsellaja rõmoga omma waenlaste lih-
 ha. Nende pöratse usso õppetusse järrele (kui
 sedda usso õppetusseks sünniks nimmetada) ei
 woi nende ello kumbed ka mitte parremad olla;
 sest omma jummalat, nimmega Atna, arwawad
 nemmad ühte näggematta innimesse = lihha sõjat
 ollewad, kel hea meel innimesse pinast ja wal-
 lust on, ning kedda üksi wihhase wandega woib
 ärrapelletada. On kegi nende seast haige, siis
 ütlewad teised: „Atna on temma sisse lainud ja
 tahhab tedda ärrasüa,“ wannuwad ja needwad
 selle többise jures, misga nemmad omma kurja
 jummalat temma kallalt tahtwad ärra hirmotada.
 — Waatke, mo armad ristiinnimesed, nenda
 on luggu seäl kus se kallis Jესusse Kristusse
 nimmi weel tuttau ei olle, ja kus innimesed
 weel ei tea kui wägga Jummal mailma on ar-
 mastanud; (Joan. 3, 16.) seäl muutwad nem-
 wad selle huffaminnematta Jummal au kaddu-
 wa innimesse, lindude, neljajalgste ja romajatte

kuiio sarnatseks; (Rom. 1, 23.) seäl heitwad nemmad ebbajummalatte ette mahha, mis innimeste kätte tõ on, kiowast, puust, hõbedast ja kullast tehtud. Su on neil, ja nemmad ei rāgi mitte, filmad on neil, ja nemmad ei nā mitte, kõrwad on neil, ja nemmad ei kule mitte, ja ei olle hinge nende suus. (Law. Paul. rom. 135, 15—17. Term. 10, 2—16. Hab. 3, 18—20.) Seäl on nemmad Jummalala tõdde walle wasto ārra annud, ja auustawad ning palluwad lodud asja Poja assemel. Monned tundwad k̄l Jummalala wihha patto peäle, agga nemmad ei tunne Jummalala hallastust Kristusse sees mitte, sepārrast jāwad nemmad omma hukatusse sisse sadana wal-litsusse alla, ja on furnud patto ja ūlleastmiste sees; nende keikide tännine ello on pimmedusse, rojusse, hābbematta lihahimmude, horajahhi, wargusse ja tapmissesse sisse kui ārra uppunud. — Ēks meil sesugguse hinge willetsusse pārrast ei peaks mitte halle meel ollema? Ēks meie sūdda ei peaks mitte tāis leinamist sama, et ni mitto millioni innimesi Isandad weel ei armasta, auusta, egga temma fanna ei kule, eh̄ ta k̄l neid ni wāgga on armastanud, et ta omma ainust Poega ep olle kalliks piddanud nende õnnistusse pārrast surma andes? Ēks se ei pea mitte Dawetiga ūtlema: „Mo filmad wolawad weest, et sinno kās̄ko ei peta?“ Kui sinno sūdda nisugguse willetsusse jures k̄lmaks jāab ja hallastust ei tunne, siis ep olle sinna mitte weel maitšnud kui hea Isand on, egga tea kui raske ikke se on patto fullane olla! „Dnsad on need armo-

lissed, ütleb Jssand, sest nemmad peawad armo sama." Separrast ehhitage ennast, kui Summala ärrawallitsetud, süddamelikko hallastusfega nende waeste pagganatte wasto, kes surma warjus istuwad, — ning möttelge nende peäle ommas palwes, et se hallastusse Summal neile ka sedda armast aega tulla lasseks, kus ta omma teendrid neile sadaks, kes rahho andwad kuulda, kes head fulutawad, ja õnnistust kuulda andwad. Kristus, se pattuste Önnisteggia, kes kurrati teud on ärrarikkunud, meid lunnastanud ja peästnud omma pühha kalli werrega, keigest pattust, surma ja kurrati wäest, ning se fanna temma ristist, mis ellawaks teeb, pattust õigeks moistab, ja ellawa lotusfele ueste sünnitab, — se üks päiniis woib need waesed pagganad patto õ- ja tenistusfe seest wälja kiskuda. Sa eks ep olle se kallis fanna Summala armust Kristusfe sees, ka paljogi immet jubba pagganatte jures teinud, nenda et paljo neid ennefulutamissi on jubba tõeks sanud, kuida kirri ütleb: „Demma wal-
 „litseb merrest merresse. Demma ette heitwad
 „põlwili poudse Ma rahwas; kõrwed ja poud-
 „sed maad on rõõmsad, ja nõmmema on wäg-
 „ga rõmus, ja õitseb kui rosi. Sure merre
 „ja sarede kunningad towad andid: Arabia ja
 „Seba kunningad towad melehead. Keik kun-
 „ningad kummardawad tedda, ja keik pagganad
 „teniwad tedda; sest ta peästab ärra waest, kes
 „kissendab, ja willetsat kel ep olle abbimeest. Dem-
 „ma annab armo alwale ja waesele, ja sadab
 „waeste hingedele abbi. Demma lunnastab nen-

„de hinged karmalussfest ja wäewallast, ja nende
 „werri on kallis temma melest.“ (Law. Paul.
 72, 8—14. Jesaja r. 35, 1.) Kuulge siis
 kuidas mitmes paikas pagganatte seas need kallid
 tootused jubba on tõeks sanud, ja weel sawad.
 Ses sures louna-merres kus need luggematta pal-
 jo sared on, leitakse tänno Jummalale! jubba
 mitto saart, kus pühha Waim Ewangeliumi ku-
 lutamisse läbbi rahwa süddamed on ärratanud,
 et naad omma endised ebbajummalad on koggo-
 ne ärrawiskanud, ja Dnnisteggia Jeesusse Kris-
 tusse ette patto kahhetsedes mahha heitnud. Need
 hirmsad sõapidamissed ja werre wallamissed on
 mitmes paikas jubba lõpnud, sest sadik kui naad
 on kuulda sanud sest immelikust armastussfest,
 kes ennast pattuste pärrast laskis risti lüa. Jub-
 ba üks suur hull sest enne pimmedast sare rah-
 wast moistab nüüd luggeda ja kirjotada, ka on
 neil jubba omma kele waimolikkud ramatud süd-
 dame finnitamissesk, ning ka kirrikud ehhitud,
 kus naad kaksford näddalis kofkotulleswad ja ligu-
 tud süddame ja silmaweega jutlust kuulwad. Nen-
 da on se tänno Jummalale, jubba Sandwiki-
 ja mitme mude saarde, kui isseárranis Dtahiti
 sare peäl, kus se kunningas keige woõrastele kes
 temma riki tulleswad, laskis teada anda: „Se on
 „minno tahtminne, mis ma teile teada annan,
 „keik rahwas woõrast madest: „minno rigi sea-
 „dussed keelwad ärra tapmist, wargust, horajah-
 „ti, abbiello rikmist, winajomist, ja keik lustipid-
 „damist ja mängimist pühha- ja tõ päiwil. Kes
 „selle káso wasto teeb langeb nuhtlusse alla,

„olgo ta wodoras ehk omma Ma mees. Ka an-
 „nan ma teile teada, et selle sure taewa Jum-
 „mala seadusse läbbi üksi innimesse hing woib
 „rahho leida; wõtke keik kes sia tullemad, tem-
 „ma sanna kuulda.“

Ühhe sure sare peäl, nimmega Uus-Seeland
 on kolmkümmend tuhhat innimest, kes enne werri-
 ses söddades teine teist tapsid ja ärra söid, nüüd
 sedda hirmsat ello mahhajätanud, ja Ewangeli-
 umi õppetamisse läbbi kassinust, tassandust, ja
 armastust ello kombeks wõtnud, ning koggowad
 endid nüüd ristiusso kolimaiadesse ja kirrikusse
 kokko Jummalasannast omma usko kinnitama ja
 walgust sama. Selle samma Ewangeliumi läbbi
 on ka Dhto-Ahwrika-maal, kus need inni-
 messed enne kui metsa lomad ellasid, nüüd jubba
 kännad Negri-küllad ja linnad leida, kus risti-
 innimesse ello ellatakse, ja kus mitte üksi Sier-
 ra Leonis, (üks koht kuhho Inlandi-ma wal-
 litsus keik priiks sanud Negri orjad kokkoko-
 gub, ja neid ristiusfule, kui ka tõle õppetada
 lasseb,) waid ka teiste Dhto-Ahwrika Made sees
 se Issanda sanna iddanema ja kaswama hakkab.
 Pouna-Ahwrika-maal ditsewad jubba ka Mets-
 innimeste seas mitmed koggodusfed armo õppe-
 tusse küünla walgel. Üks Missionär ehk pagga-
 natte õppetaja kirjotab meile seält nenda: „Mon-
 „ne aasta ollime meie karjatsed ilma karjata, meie
 „kolid ja kirrikud seisid tühjad, agga nüüd on
 „naad weel ennam kui täis; nüüd on meil en-
 „nam karja tallekessi kui meie üllewadata jowa-
 „me. Se õnneto Ahwrika-ma mis surma tui-

„musſes maggas, hakkab nüüd jubba ülles är-
 „kama.“ — Ka Hommiko = India = maal näi-
 tab ennast Ewangeliumi armowäggi ikka ennam,
 ja ſe Hindo ebbauff hakkab aeg aialt langema,
 nenda et üks tarf paggana mees iſſe teiſtele kir-
 jotab: „Dh teie pühhad innimesſed, ärge kidelge
 „mitte, et teie Hindouſfuliſſed ollete! Mötlete
 „teie, et teie lapsed omma wannematte uſſo ſiſſe
 „truiſſe jäwad? Dh jätke ſedda lotuſt mahha!
 „Need Miſſioni = mehhed on omma iſſamaad mah-
 „ha jätnud ja ſia tulnud meie Hindo = uſko ärra-
 „kautama. Meie uſk on ſurremas ja need püh-
 „had mehhed ei woi mingi nouga omma ſurre-
 „jat uſko ennam ellama aiada.“ — Waatke,
 nenda õnniſtab Iſſand omma wagga Miſſionä-
 ride tööd, et pagganad omma fuga peawad tü-
 niſtama, et nende uſk wimaks kaub ja pühha-
 riſti uſk üksi jääb. Iſſanda armo kaitſmiſſe al
 on ka jo pagganatte maal peäle ühhetſa ſadda
 Miſſioni = paika, kus kirrikud ja kolid nende heaks
 on, ja keige nende töpaitade peäl kokko on en-
 nam kui wiſtuhhat Miſſionäri armoſannumid
 kulutamaſ, ja peäle nellisaddatuhhat hinge ar-
 wataſſe neid ollewad, keſ tännini pagganatte ſeaſt
 riſti uſko on waſto wõtnud. Neid näitab hea
 hulſ ollewad, agga miſ on ſe hulgakenne nende
 ſeiſſe ſaa millioni waſto, miſ alles ſadana wal-
 litſuſſe al on? Seäl on weel ſe suur Hina riik
omma kolme ſaa kuekümne millioniga, keik ebba-
jummala teenred, ja weel paljo teiſi Aſia = ma
rahwaſt, keſ Iſſandast middagi ei tea; ſeäl on
 ſe terwe keſſ Ahyrika = ma omma rahwa hul-

kadega, kes iggapäise sõda piddamisest läbbi ühte teist lõppetawad; seäl seiswad weel India = ja louna merres need sured ja weiksed sared, kui ka issearranis se suur Uus = Hollandi = ma, mitme millioni rahwaga tuinas pimmeduses, seäl on weel peäle sadada kümme millioni Europa =, Asia = ja Ahwrika = maal Muhamedi walleusfulessi, täis dälust, kurjust ja lihahimmo; seäl on ka se waene Iisraeli rahwas, kes Jesust ärrapõlgsid ja risti löid, ülle keige mailma laiale pillatud, wäljaspidise seaduse tenistusse al, kaugel sest, kes meid on ärralunnastanud kasso needmisest, kui ta sai needmisest meie eest. (Kal. 3, 13.) Oh, paljo Ma = jaggusid on weel, kuhho Jesusse armo riki odatakse! Se leikus on suur, agga neid leikajaid on wähhä, ning se appihüüdmisest heäl meie wasto on keikist saardest ja Madest kuulda: „tulge ja aitke meid, saatke meile õppetajaid, saatke meile piiblid!“ —

Ning mo armad, kes peab neid siis aitma kui mitte meie, kedda Iisand ni rohkestest omma sannuga on õnnistanud, ja kes meie temma armomaggusust olleme maitanud? Keik, keik ootwad abbi meie käest! Meie olleme need Iisandalt armosanud tõriistad, mis läbbi ta mailmale omma õnnistust tahhab ilmutada, meie olleme selle kalli sannume kandjad, mis ärraleppi = tamist Kristusse werre sees kulutab. Meile on se käsk antud: Matt. 28, 18 — 20. Minule on antud keik melewald taewas ja Ma peäl. Sepärrast minge ja õppeta = ge keik rahwast ja ristige neid Iisä ja

Poia ja pühha Waimo nimmel. Ja õp-
 petage neid piddama keif, mis minna
 teid ollen kásknud. Ja wata, minna
 ollen iggapáwa teie jures mailma ot-
 sani. Ja Mark. 16, 15. 16: Minge kei-
 ge mailma ja kulutage armoõppetust
 keige lomale. Kes ussub ja kedda ris-
 titakse, se peab õnsaks sama; agga kes
 ei ussu mitte, tedda peab hukka mois-
 tetama. Ja Luk. 24, 46. 47: Nenda on
 kirjotud, ja nenda pididi Kristus kan-
 natama ja úllestoušma furnust kolman-
 damal páwal, ja temma nimmel pididi
 kulutama meleparrandamist ja pattude
 andeksandmist keige rahwa seas ja al-
 gama Jerusalemmast. Ja wimati Apostl.
 tegg. ramat. 1, 8. Teie peate pühha Wai-
 mo wágge sama, kui ta teie peále saab
 tulnud, ja peate minno tunnistajad ol-
 lema ni hásti Jerusalemmas kui ka kei-
 gel Juda ja Samaria maal ja mailma
 otsani. — Summala arm on meid kutsunud
 pühha kutsmissega Ewangeliumi lábbi ja meid se
 lábbi õnnistanud keige waimolikko õnnistamisfe-
 ga, mis taewas on Kristusse sees. (Ewes. 1, 3.)
 Sesamma arm peab meid aiama hoolt kanda,
 et keif, kennel ep olle weel kulunud se armoõp-
 petus Jesusse Kristusse árralunnastamisest, tõe
 tundmissesele woiksid sada, sest Issand tahhab, et
 meie lábbi peab tõeks sama, mis ta on ráfinud
 Prohwetide ja Apostlide su lábbi, Paul. 22, 28.
 Keif Ma otsad peawad mele tulletama

ja Jehowa pole pöörma ja sinno ette peawad keik pagganatte sugguwõssad kummardama. Ja Paul. 2, 8. Kõssi minnult, siis tahhan ma pagganad so pãrriõssaks anda ja mailma otsad so pãrriandussõks. Ja Paul. 86, 9. Keik pagganad, mis sa olled teinud, sawad tulles ja so ette kummardama, Issand! ja sinno nimme auustama. Ja Jes. 49, 6. Se on alw assi, et sa pead mulle sullasõks ollema Jakobõ sugguarrud korda saatma, ja Israeli hoitud rahwa ümberpöörma; ma ollen sind ka pannud pagganatte walguõssõks, et mo õnnistus olleõks mailma otsani. Ja Habak. 2, 14. Sest Ma peab tãis sama Jehowa au tundmisõsõega, nenda kui wessi merre kõhõhad kattab. Ja Ewes. 3, 5. 6. Mis muil põlwil innimeste lastele ep olle teada antud, nenda kui se nõud on ilmutud temma pühha Apostlilede ja Prohõwetilede Waimo lãbbi, et pagganad peawad ka pãrriad ja ühhes ihhus ollema, ja temma tootussõst ka õssa sama Kristusõse sees armõõppetusõse lãbbi. Ja Apostel Joan. kulumat Ilm. Kam. 7, 9. 10. Pãrrast sedda nõggin ma, ja wata, suur hulk rahwast, mis ükski ei woinud õlles armata, keikist pagganist ja sugguarrudest, ja rahwast, ja kelist, need seisid aujãrje ees, ja Dãlle ees, ehhitud pitka walge riettega, ja palmi õssad

nende kâes. Ja küssendasid sure heäle-
ga, ja ütlesid: Snnistus tulleb meie
Summala kâest, kes aujärje peäl istub,
ja selle Dalle kâest. — Watage nüüd, mo
armad, — meie, meie kâest küssitakse pagga-
natte hinged! Mõtlege selle sanna peäle, mis
üks paggana naene Australia-maal süddame wal-
lus ühhe Missionârile ütles: „mikspärrast ei olle
„teie enne tulnud? minnul on ühheksa last olnud,
„ja ma ollen ommas paggana ebbauskus keik
„ühheksa omma kâega ärratapunud! Nüüd ollen
„ma Summala armo läbbi ristinnimenne, agga
„üks willets ilma lapseta lesk! Olleks teie enne
„tulnud, siis olleks ma nüüd üks rõmus lapse
„emma, ja tahhaksin omma ühheksa tappetud
„lapsokest Jesussele kaswatada! Oh mikspär-
„rast ei olle teie mitte enne tulnud?!” —

Sepärrast siis, Kristusse sees armastud hin-
ged, tehkem mis meie ial jouame, et Summala
riik pagganatte seas ikka laiemale saaks lautud.
Kui monned teiste Made sees keik, mis neil on
mahha jätwad, ja pagganatte male lähwad, kus
naad waesusses ja häddas keik pagganatte seas
pattudeandeksandmist Kristusse werres kuluta-
wad, mailmast takkakiusatud sawad, ja surmage
ei karda, sest et nende armastus Snnisteggia ja
omma waese wendade wasto kangem on kui surm,
— kas peame meie sedda kuuldes külmalts seis-
ma, ehk sedda agga üksi immeks pannema et Is-
sand nõrga tödriistade läbbi ni suurt immet teeb?
Ei milgi kombel! waid meie peame nende armsa
wendadega palwes kasa minnema ja abbiks ol-

lema, et Issand neid ses raskest ammetis wõttaks finnitada ja neile üht rõmust Waimo anda; meie peame omma andidega neid aitama, et nemmad seal kirrikud ja kolid ehhitada, ja neile ümberpöörnud pagganile piiblid ja muud waimolikkud ramatud wia woiwad; meie peame ommast ilmalikkust warrandussest Issandale middagi tanno-ohwiks wima, selle arm ja hallastus meie wasto igga hommiko uus on, et ifka ennam leikajad woiksid wälja minna ja se leikus rohkem olla. Tehkem ennestel sõbro üllekohtusest Mamonast, et meid woiks wasto woetud sada igga weste maiadesse. Kes agga tahhab se woib. Üks waene lest naene Ingridi-maal, kes Issandalt olli armo sanud; pallus emmas südames ifka peäle: „Mis pean ma Jehowale tasuma keige temma heateggemiste eest minno wasto?“ (Law. Paul. 116, 12.) Temma sai Piibli- ning Missionifoggodustest kuulda, ja wõttis warsti nouks ka omma joudo mõda selle asja eest hoolt kanda. Waene temma kül olli, agga ta wõttis omma iggapäise üllespiddamisse kõrwast siiski ni paljo ärra, et ta nädalis monned koppikud wois pagganatte walgustamiseks kõrwale panna. Üht kanna, mis ta küllanaene temmale olli kinkinud, hoidis temma ka selle tarwis, müüs need munnad ärra ja panni sedda saki ka Piibli- ehk Missioni-laekasse, nenda et selle waese lesse naese käest aastas ennam kui kuus rubla kokko tulli. Waatke, nenda woib ka se keige waesem innimenne Summala rigi lautamisse jures abbiks olla, kui ta agga üks ellaw like Kris-

tusse ihho külges on. Mõttelge ka selle halle-
 da süddamega Samaria = mehhe peäle! Se inni-
 menne kes Jeriko pole läks, rõõwlitte kätte sat-
 tus, ja poolfurnud teearest leiti, on siin se wae-
 ne paggana rahwas, mis se pörgo rõwel mahha
 on lõnud, ni et ta furnud on patto ning ülle-
 astmiste sees. Urge mingem meie temmast mitte
 nenda mõda kui se hallastamatta ja uhke Prees-
 ter ja Lewiit teggid, waid wallagem kui se hal-
 lastaja Samaria = mees, wina ja õlli selle pagga-
 na rahwa hinge hawadesse, ja juhhatagem ted-
 da selle tru karjatse ning piiskoppi Jესusse Kris-
 tusse jure, kes neile ellomaiasid walmistab, kes
 tedda armastawad. Jah, minge ning tehke nen-
 dasammoti! —

REB-845

Jannsen

R 12, 669